

Pogaństwo a racjonalizm

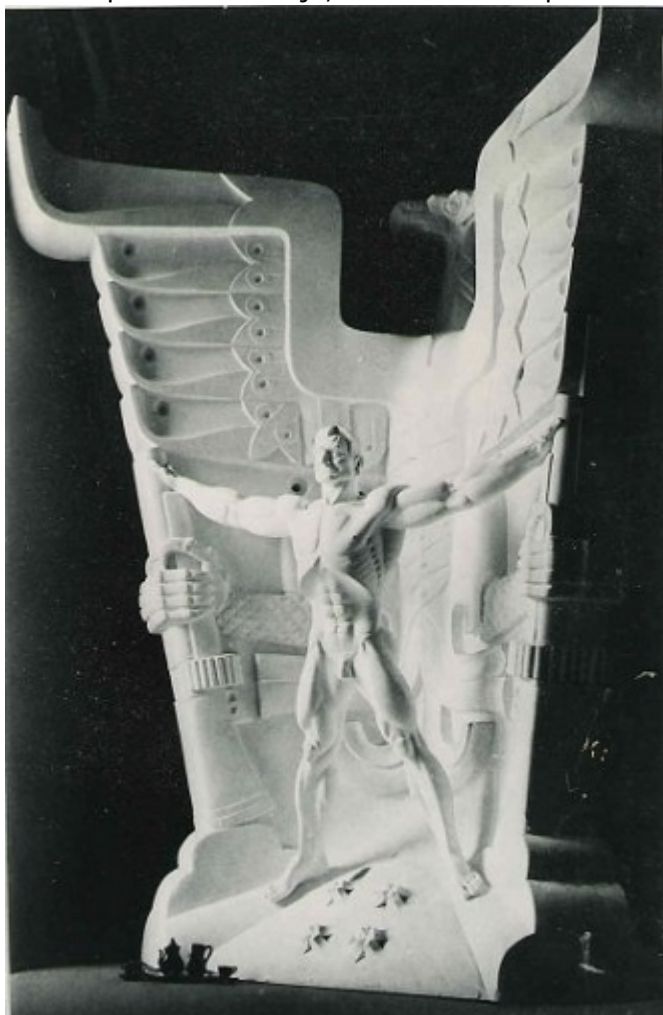
Autor tekstu: **Paweł Bielawski**

W polskiej debacie publicznej często pojawia się binarna opozycja: „wierzący” kontra „niewierzący”, „ateiści” kontra „katolicy”. Wydaje się jakby między tymi dwiema alternatywami nie było niczego. Tak jednak nie jest.

Od pewnego czasu w Europie, na znaczeniu zyskuje bowiem pogaństwo. Pogaństwo nie tylko jako zabawa w Halloween, przebieranki i tańce przy ogniskach, ale jako religia i idea. Jako religia, w zależności od ethnosu może to być grecki/rzymski politeizm, nordyckie Asatru, czy słowiańskie rodzimowierstwo. Jako idea, czy filozofia swoją reprezentację ma obecnie w nurcie tzw. Europejskiej Nowej Prawicy.

Co do pogaństwa, panuje w Polsce sporo niezrozumienia. Jedni (bardziej liberalno-lewicowi) zaliczają go nieraz do „brunatnej fali”, inni (prawicowo-katolicy) zaliczają nieraz do „lewactwa”, „rewolucji obyczajowej” itd. W moim artykule, chciałbym się skupić na porównaniu szeroko pojętego pogaństwa i racjonalizmu w kwestii typu psychicznego i społecznego, jaki jeden i drugi nurt wytwarza.

Jeśli miałbym możliwie najprościej, używając jak najmniejszej ilości słów, opisać pogańską mentalność, to ujął bym to w ten sposób: instynkt ponad rozum, wspólnota ponad jednostkę, konkret ponad abstrakcja, hierarchiczność ponad równość.

**536-C - POMNIK BACZNOŚCI
dla Katowic, 1929, fragm.2, gips.**

1. Stanisław Szukalski

Racjonalizm jako idea, jak to z pewnością wszyscy czytelnicy Racjonalisty wiedzą, wywodzi się z Oświecenia, które niewątpliwie bazuje na kategorii „rozumu”. Związane jest to, mniej czy bardziej, z apoteozą nauki, scjentyzmu, pozytywizmu, „racjonalności” w prawie, stosunkach społecznych itd.

Już tutaj widać różnicę między racjonalizmem a pogaństwem. Jeśli by popatrzeć syntetycznie na odradzające się europejskie religie etniczne i na ich przedstawicieli, można dostrzec, iż bardzo ważną, jeśli nie centralną rolę, odgrywa kategoria „instynktu”. Mówiąc to, mam na myśli bycie „bliżej natury”. Współcześni poganie, niezależnie od różnic między nimi, uznają Naturę i jej prawa za autorytet i czują się jej częścią. Nie chodzi tutaj wcale o quasi-hippisowski zachwyty śpiewem ptaszków, czy odpływanie do „pól malowanych zbożem rozmaitem”. Idzie tutaj raczej o przekonanie, iż Natura będzie zawsze mądrzejsza od ludzkich wymysłów. Stąd m.in. bierze się sceptycyzm wobec tzw. rewolucji obyczajowej. Większość polskich rodzimowierców ma raczej konserwatywne (choć nie pruderyjne) podejście do obyczajów, modelu rodziny i seksualności. Zanim ktoś tutaj zaproponuje argumentem typu „homoseksualizm występuje u zwierząt”, to kontrargumentem poganina będzie pewnie: Tak, występuje. Natomiast nie jest to w żadnym wypadku norma.

Rozumo-centryczny racjonalizm często powoduje skupianie się człowieka wyłącznie na sferze rozwoju intelektualnego. Pogaństwo w dużo większym stopniu i częściej zwracają uwagę również na fizyczność. Chodzi mi zarówno o dbanie o kondycję, czy tężyznę fizyczną (i uważanie jej za wartość samą w sobie), jak i na gotowość na fizyczną konfrontację (widoczna np. w popularności rekonstrukcji historycznej). Etos racjonalisty to etos mieszczanina. Etos poganina to etos wojownika. Mówiąc bardzo ogólnie, pogaństwo do racjonalizmu ma się właśnie jak wojownik do mieszczanina.

Noc Kupały nad zalewem pińczowskim, fot. Piotr Kaleta, źródło: dniponidzia2011.psck.pl

Współczesny, post-oświeceniowy, racjonalizm, jak również liberalizm bazuje na indywidualizmie, uważa jednostkę ludzką za pewien absolut i punkt wyjścia wszelkiej debaty moralnej i społecznej. Pogaństwo go programowo odrzuca. U pogan miejsce centralnej refleksji moralnej i punkt startowy rozważań etycznych zajmuje wspólnota. Człowiek nie jest uważany za abstrakcyjną, oderwaną od więzów konkretnej kultury i tradycji monadę, ale integralną część społeczności - nie ma „człowieka w ogóle”.

Racjonalizm, podobnie zresztą jak chrześcijaństwo, jest z gruntu uniwersalistyczne, znoszące wszelkie bariery, uniformizujące i roszczące sobie prawo do „jedynie-słuszności”. Wszelkie inne metody rozumowania i oceniania, uważane są za fałszywe. Pogaństwo jako idea, jak i europejskie religie etniczne, są ekskluzywne, tzn. nie są uniwersalistyczne. Rodzimowierstwo słowiańskie jest dla Słowian i tylko dla Słowian. Asatru jest dla Skandynawów i tylko dla Skandynawów itd. Pogaństwo nie jest misyjne. Nie rości sobie prawa do jedynie-słuszności. Wiara etniczna istnieje w obrębie danego etnosu i nie wykracza poza niego, jest tylko dla niego przeznaczona i przez niego kultywowana. Wartością tutaj jest zachowanie unikatowej tożsamości. Z daleko idącym sceptycyzmem traktowane są przez pogan wszelkie ideologie, czy nurty, które roszczą sobie prawa do uniwersalizmu — jeśli coś jest dla każdego, to jest do niczego. Pochodzenie i pokrewieństwo cieszą to dla pogan ważne kategorie. Racjonalizm wykorzenia, pogaństwo zakorzenia.

Racjonalizm, z powodu swej wiary w „człowieka w ogóle” nie rozróżnia ludzi jakościowo, traktuje wszystkich równo (przynajmniej deklaracyjnie), gdyż każdy człowiek ma taką naturę i jest

tylko same wartości. Teoretycznie, każdy może zostać milionerem, gwiazdą kina czy rocka. Wynika z tego egalitaryzm. Hierarchia, z perspektywy liberalno-racjonalistycznej, wydaje się czymś niestosownym, staroświeckim i démodé. W pogaństwie, za to, to podstawa. Tyczy się to wielu rzeczy. Na przykład, za całkowicie normalne i naturalne jest uważanie swej kultury za lepszej od innych — to nie jest dyskryminacja, to jest duma i poczucie własnej wartości. Politeistyczne religie europejskie uważane są za lepsze od religii monoteistycznych. Tutaj nie ma równości. Hierarchia istnieje także w obrębie samych pogańskich wspólnot. Hierarchia uważana jest za synonim porządku, podobnie jak to jest w przyrodzie, jak np. u wilków. Na czele watahy stoi basior i wadera lub jedno z nich, a członkowie stada się temu podporządkowują i w ową hierarchię się wpasowują. Hierarchia jest oficjalna, realna i czytelna. Stanowi podstawę ładu. Jest warunkiem ładu.

Jeśli miałbym, w celu porównania, nazwać „kulturę” jaka wynika z racjonalizmu i pogaństwa, to pierwszą nazwałbym kulturą mieszczańską, a drugą — kulturą grodową. Kultura mieszczańska jest: liberalna, egalitarna, burżuazyjna, indywidualistyczna, hedonistyczna, konsumpcyjna, handlowa, materialistyczna, scjentystyczna, oświeceniowa, laicka, prawo-człowiecza, uniwersalistyczna. Społeczną obsesją jest emancypacja. Społecznym wzorem jest biznesmen/przedsiębiorca. Kultura grodowa jest: komunitarystyczna, (neo)plemienna, rodowa, hierarchiczna, żołnierska, honorowa, prawno-naturalna, tradycjonalistyczna, mityczna, sakralna, zakorzeniona. Społeczną obsesją jest honor/sława. Społecznym wzorem zaś, jest bohater.

Paweł Bielawski

Absolwent filozofii w SWPS. Zainteresowania: etyka, filozofia społeczna, polityki, kultury i historii.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 30-03-2014 Ostatnia zmiana: 31-03-2014)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9619) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9619>)

Contents Copyright © 2000-2012 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2012 Michał Przech

Właścicielem portalu Racjonalista.pl jest Fundacja Wolnej Myśli.

Autorem portalu jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie elementy tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl